

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

A model for the Development of the Clinical Practice
Teaching Competencies for the New Nursing Instructors
in Nursing Colleges in the North under Praboromarajchanok Institution

04

นิตารัตน์ นาคทัง*
Nisarat Naktang*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยดำเนินการตามกระบวนการวิจัยและพัฒนา แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ด้วยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะอาจารย์ของวิทยาลัยพยาบาล สนทนากลุ่มกับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล และวิจัยเชิงปริมาณ โดยเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบปัญหาในสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล 2) การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ประกอบด้วย องค์ประกอบหลัก 4 ส่วน คือ 1. ปัจจัยนำเข้า (Input) ได้แก่ อาจารย์ใหม่ 2. ปัจจัยกระบวนการ (Process) ได้แก่ การจัดให้เข้ารับการอบรมต่างๆ การให้อาจารย์ใหม่ได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การพัฒนาสมรรถนะในระหว่างการปฏิบัติการสอนภาคปฏิบัติในคลินิก 3. ปัจจัยผลผลิต (Output) คือ สมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกอันเป็นผลจากปัจจัยนำเข้า และปัจจัยกระบวนการ และ 4. ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำไปพิจารณาในส่วนของปัจจัยกระบวนการและปัจจัยนำเข้าต่อไป 3) การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบว่ามีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้และมีประโยชน์ โดยสถานศึกษาควรกำหนดนโยบายและกระบวนการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์พยาบาลที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ รวมถึงควรมีการสร้างเครือข่าย

* ปรัญญาคุณปฏิบัณฑิต สาขาการศึกษา แขนงวิชาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย มหาวิทยาลัยนเรศวร

เพื่อการพัฒนาอาจารย์พยาบาลเพื่อผลิตอาจารย์พยาบาลที่มีคุณภาพอันนำไปสู่บัณฑิตพยาบาลที่มีคุณภาพออกไปปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขเพื่อสังคมต่อไป

คำสำคัญ: สมรรถนะ การสอนภาคปฏิบัติ อาจารย์พยาบาล

Abstract

The main purpose of this study was to construct a model for developing the clinical practice teaching competencies for the new nursing instructors in Nursing Colleges in the North under Praboromarajchanok institution. The research and development processes followed 3 steps which were: 1) Studying problems and needs concerning the development of clinical practice teaching competencies of the new nursing instructors. The qualitative research included in depth interview with scholars working on the nursing instructor development, and focus group discussion with the new nursing instructors. The qualitative research was conducted by collecting data from both the executives and the new nursing instructors. 2) Constructing a development model of the clinical practice teaching competencies for the new nursing instructors in the Nursing Colleges. The development model of clinical practice teaching competency consisted of four main factors which were: 1. Input referring to the new nursing instructors 2. Process providing training, higher education and development of clinical practice teaching competency during teaching practice; 3. Output including clinical practice teaching competency resulting from the input and the process; and 4. Feedback was opinions about clinical practice teaching competency of the new nursing instructors which were under consideration of experts. The accuracy and propriety evaluation of this model was at the high level. 3) Evaluating the development model of clinical practice teaching competency in terms of usefulness and practicable implementation. This model existed to be evaluated as being useful and practicable for implementation.

Keywords: Competency, Clinical Practice, Nursing Instructors

บทนำ

วิชาชีพพยาบาล เป็นวิชาชีพที่มีการปฏิบัติเป็นแกนกลาง (Practice-Oriented profession) (มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์, 2557: 1) การจัดการเรียนการสอนพยาบาลทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัตินั้น ต้องการให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติการพยาบาลได้ ซึ่งเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกปฏิบัติโดยมีครูผู้สอน ดำเนินการสอนทั้งในห้องปฏิบัติการ รวมทั้งในคลินิกหรือหอผู้ป่วย ครูผู้สอนจะต้องใช้ความรู้ และทักษะปฏิบัติ ในวิชาชีพพยาบาล ผสมกับความรู้อื่นๆ และทักษะเกี่ยวกับหลักการจัดการเรียนการสอนในการดำเนินการจัดการเรียนการสอน กระบวนการต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเกิดขึ้นทุกครั้งที่ครูผู้สอนดำเนินการจัดการเรียนการสอน (ปีนเรศ กาศอุดม, 2551: 2) อาจารย์พยาบาลจึงเป็นหัวใจสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษาทางการพยาบาล โดยเฉพาะอาจารย์ผู้สอนภาคปฏิบัติในคลินิก เนื่องจากมีความสัมพันธ์กับผู้เรียนโดยตรง และมีบทบาทสำคัญในการนำรูปแบบการเรียนการสอนเชิงทฤษฎีไปดำเนินการในภาคปฏิบัติ บนหอผู้ป่วยซึ่งเป็นความสามารถเชิงวิชาชีพ

เนื่องด้วยกระทรวงสาธารณสุขมีความจำเป็นต้องผลิตนักศึกษาพยาบาลเป็นจำนวนมากเพื่อให้ได้ อัตราส่วนตามข้อกำหนดของสภาการพยาบาล ทำให้สถาบันพระบรมราชชนกต้องรับบัณฑิตพยาบาล หรือพยาบาลที่จบใหม่เข้ามาเป็นอาจารย์พยาบาลมากขึ้น จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่าแต่ละสถาบันยังไม่มี รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่อย่างเป็นรูปธรรม ผู้วิจัย จึงสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก เพื่อนำไปสู่กระบวนการศึกษาทางการพยาบาล ที่มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก
2. เพื่อสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก
3. เพื่อประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ขอบเขตของการวิจัย

1. เนื้อหาในการวิจัย ในแต่ละขั้นตอนมีเนื้อหาการวิจัยดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์พยาบาล ที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ ในสมรรถนะ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ 2) ด้านทักษะ 3) ด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ โดยศึกษาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกในความหมายของความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะส่วนบุคคล

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ดำเนินการประเมินรูปแบบ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินความเป็นประโยชน์และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

2. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ทั้ง 3 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ชั้นศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ใช้แหล่งข้อมูลเชิงคุณภาพผสมเชิงปริมาณ

1.1 ในการศึกษาเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่ม (Focus Group) อาจารย์พยาบาลของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก จำนวน 15 คน และสัมภาษณ์เชิงลึก (Indepth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ รองผู้อำนวยการฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของอาจารย์ และหัวหน้าภาควิชาของวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 5 คน

1.2 ในการศึกษาเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ อาจารย์พยาบาลของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก จำนวน 132 คน จำนวนกลุ่มตัวอย่างกำหนดโดยใช้ตารางการสุ่มตัวอย่างของเครซี และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) จากจำนวนประชากรทั้งหมด 200 คน และรองผู้อำนวยการฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสมรรถนะด้านการสอนของอาจารย์ และหัวหน้าภาควิชาของวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน 29 คน

ขั้นตอนที่ 2 ชั้นสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสอนและการนิเทศภาคปฏิบัติในคลินิก และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์พยาบาล จำนวน 3 คน

ขั้นตอนที่ 3 ชั้นการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวง

สาธารณสุข จำนวน 3 คน และการจัดสนทนากลุ่มอาจารย์ใหม่ จำนวน 8 คน เพื่อประเมินความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ของรูปแบบ

UJU วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนคือ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติ ในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ขั้นตอนที่ 1.1 ศึกษาและวิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติ ในคลินิก ของอาจารย์ใหม่ จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ โดยใช้การวิจัยเอกสาร เพื่อนำมา จัดทำแนวทางการสัมภาษณ์และแนวทางการสนทนากลุ่มในขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 1.2 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอน ภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ตามทัศนะของอาจารย์พยาบาลโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพรวบรวมข้อมูลด้วยการสนทนากลุ่ม (Focus group) อาจารย์ใหม่วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนกจำนวน 2 กลุ่ม จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 1.3 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอน ภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ตามทัศนะ ของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ รวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ (Indepth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content analysis)

ขั้นตอนที่ 1.4 ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอน ภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ขั้นตอนที่ 2.1 การกำหนดสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ ของวิทยาลัยพยาบาล

ขั้นตอนที่ 2.2 การยกร่างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิก สำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะ และจัดการสนทนากลุ่มอาจารย์ใหม่วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี อุตรดิตถ์ จำนวน 8 คน เพื่อพิจารณาความเป็นประโยชน์ และความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

1.1 ผลการศึกษาสภาพปัญหาในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก พบสภาพปัญหาใน 3 ด้าน คือ ปัญหาด้านความรู้ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความรู้ในการวางแผนและการเขียนแผนการสอน 2) ปัญหาความรู้ด้านการวัดและประเมินผล และ 3) ปัญหาความรู้ในสาขาวิชาที่ทำการสอน ส่วนปัญหาด้านทักษะ ได้แก่ 1) ปัญหาทักษะด้านเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ 2) ปัญหาทักษะด้านเทคนิคการตั้งคำถามและตอบคำถาม 3) ปัญหาด้านเทคนิคการประชุมปรึกษาทางการพยาบาล 4) ปัญหาด้านการเสริมแรงทางบวกด้วยวิธีการต่างๆ และ 5) ปัญหาด้านการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคลากรในแหล่งฝึกในฐานะอาจารย์ ปัญหาด้านคุณลักษณะ ได้แก่ 1) ปัญหาด้านความไม่มั่นใจในการสอน 2) ปัญหาด้านความกังวล และความเครียด 3) ปัญหาด้านการวางตัวที่เหมาะสมระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนขณะทำการสอน และ 4) ปัญหาด้านบุคลิกภาพ การแต่งกาย การแสดงออก การพูดที่เหมาะสม

1.2 ผลการศึกษาความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก สรุปได้ 3 แนวทาง ได้แก่ การฝึกอบรมประกอบด้วย 1) การให้อาจารย์ใหม่ทุกคนเข้ารับการอบรมหลักสูตรการเรียนการสอนทางการพยาบาล 2) การให้แต่ละวิทยาลัยจัดอบรมการสอนภาคปฏิบัติสำหรับอาจารย์ใหม่เอง และ 3) การจัดให้อาจารย์ใหม่เข้ารับการอบรมเฉพาะทางการพยาบาลในสาขาที่เกี่ยวข้อง ด้านการศึกษา คือการให้อาจารย์ใหม่ได้เข้ารับการศึกษาดูในระดับที่สูงขึ้น ด้านการพัฒนา ได้แก่ 1) การจัดปฐมนิเทศอาจารย์ใหม่ 2) จัดให้มีอาจารย์พี่เลี้ยงสำหรับอาจารย์ใหม่ในระหว่างการปฏิบัติงาน 1 ปีขึ้นไป 3) จัดให้อาจารย์ใหม่ได้ฝึกปฏิบัติงานในบทบาทพยาบาลวิชาชีพในสถานบริการพยาบาล อย่างน้อย 1 ปี

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งได้แก่ อาจารย์ใหม่ 2) ปัจจัยกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) 3) ปัจจัยผลผลิต (Output) ได้แก่ สมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่อันเป็นผลจากปัจจัยกระบวนการ ประกอบด้วย สมรรถนะด้านความรู้ สมรรถนะด้านทักษะ และสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ บุคลิกภาพ (การแต่งกาย การพูด การแสดงออก) ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองและแรงจูงใจ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งเป็นข้อมูลป้อนกลับของสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่เพื่อนำไปพิจารณาในส่วนของปัจจัยกระบวนการและปัจจัยนำเข้าต่อไป

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข พบว่าผู้เชี่ยวชาญและอาจารย์ใหม่มีความเห็นตรงกันว่ารูปแบบดังกล่าว มีความเป็นประโยชน์ และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำผลการศึกษามาอภิปรายผลเป็นประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ผลการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก

ผู้วิจัยได้ศึกษาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ จากการวิเคราะห์เอกสาร และจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อนำไปสู่การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ ให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ สรุปได้ว่า สมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ มี 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้ ได้แก่ อาจารย์ใหม่ควรมีความรู้ความสามารถด้านการวางแผนและการเขียนแผนการสอน ความรู้ความสามารถในการวัดและประเมินผล และความรู้ทางการแพทย์โดยเฉพาะความรู้ในสาขาที่สอน สมรรถนะด้านทักษะ คือ อาจารย์ใหม่ควรมีทักษะการดำเนินการสอนตามแผนการสอนที่จัดทำไว้ ทักษะในการใช้คำถามที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ ทักษะการเสริมแรงทางบวก ทักษะการสอนหลากหลายวิธี ทักษะการสื่อสารด้วยคำพูด หรือกิริยาท่าทางที่เหมาะสมกับผู้เรียน และสมรรถนะด้านคุณลักษณะ คือ อาจารย์ควรมีความมั่นใจในตนเองในการสอนภาคปฏิบัติ มีบุคลิกภาพและการวางตัวที่เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้เรียน มีความเอื้ออาทรต่อนักศึกษา เพื่อนร่วมงาน และผู้รับบริการ ดังที่ สมาพันธ์การศึกษาพยาบาลแห่งสหรัฐอเมริกา: National League for Nursing (2005) เสนอว่า อาจารย์พยาบาลควรมีศักยภาพในการปฏิบัติงาน ได้แก่ การอำนวยความสะดวกในการสอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทั้งด้านความรู้และด้านสังคม ใช้กลยุทธ์ในการเข้าถึงและประเมินผลการเรียนการสอน ยึดมั่นในการพัฒนาตนเองในบทบาทของผู้สอนอย่างต่อเนื่อง ร่วมมือในการออกแบบและทำการประเมินผลลัพธ์ของหลักสูตรการศึกษา แสดงให้เห็นถึงความเป็นนักวิชาการในการสอน และทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้งบประมาณของหน่วยงานและสังคมของนักวิชาการ สมรรถนะสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ จึงมีความสำคัญและประกอบไปด้วยสมรรถนะที่หลากหลายซึ่งแยกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังที่กล่าวมา

เพื่อเป็นการยืนยันข้อค้นพบดังกล่าว จึงได้ศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม พบว่าทั้งผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ใหม่ให้ข้อมูลที่ตรงกันคือ ปัญหาในการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก แยกพิจารณาตามสมรรถนะทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ ด้านทักษะ และด้านคุณลักษณะ สภาพปัญหาด้านความรู้ในเนื้อหาสาระทางการแพทย์ในรายวิชาที่ทำการสอน ที่พบคือ สภาพปัญหาเรื่องการวางแผนและการเขียนแผนการสอน คือการเขียนแผนให้ถูกต้องและสอดคล้องกันระหว่างวัตถุประสงค์รายวิชา เนื้อหา การวัดประเมินผล ปัญหา

เรื่องการวัดประเมินผลคือการให้คะแนนตามประเด็นที่กำหนด การแยกนักศึกษาเก่งอ่อน และการตัดเกรด และปัญหาเรื่องความรู้ในสาขาวิชาที่ทำการสอน คือความรู้ไม่เพียงพอต่อการสอนภาคปฏิบัติ

ปัญหาสมรรถนะด้านทักษะ พบปัญหาเรื่องเทคนิคการถ่ายทอดความรู้ คือยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการใช้เทคนิคการถ่ายทอดความรู้หลายๆ วิธี ปัญหาเรื่องเทคนิคการตั้งคำถามและตอบคำถาม คือทักษะการตั้งคำถามและตอบคำถามของอาจารย์ใหม่ยังไม่มากเพียงพอ ปัญหาเรื่องเทคนิคการสอนแบบประชุมปรึกษาทางการพยาบาล คือการที่ต้องมีความรู้ที่ลึกซึ้งและการที่ต้องใช้เทคนิคต่างๆ ให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นแบบวิเคราะห์ เชื่อมโยง ปัญหาเรื่องการเสริมแรงทางบวกด้วยวิธีการต่างๆ คืออาจารย์ใหม่ยังขาดทักษะการเสริมแรงแก่นักศึกษาเพื่อให้นักศึกษามีกำลังใจและความมั่นใจในการฝึกปฏิบัติ และปัญหาเรื่องการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคลากรในแหล่งฝึกในฐานะอาจารย์ คือการเปลี่ยนบทบาทจากนักศึกษามาเป็นอาจารย์ผู้สอนในแหล่งฝึก

ปัญหาสมรรถนะด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล พบสภาพปัญหาเรื่องความไม่มั่นใจการสอนเกิดขึ้นเมื่อต้องสอนนักศึกษาชั้นปีสูงหรือผู้ป่วยซับซ้อน ปัญหาเรื่องความกังวล เครียดเกิดขึ้นได้เสมอเมื่อต้องสอนภาคปฏิบัติ ปัญหาเรื่องการวางตัวที่เหมาะสม ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนขณะทำการสอน อาจเนื่องมาจากความไม่แตกต่างของวัยระหว่างอาจารย์กับนักศึกษา ปัญหาเรื่องบุคลิกภาพ การแต่งกาย การแสดงออก การพูดที่เหมาะสม เนื่องด้วยวัยวุฒิของอาจารย์ใหม่ยังน้อย และปัญหาด้านความเอื้ออาทรต่อนักศึกษา และผู้รับบริการ

ประเด็นความต้องการในการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ผู้วิจัยเห็นด้วยกับ Bishop (1979) ที่ได้เสนอเรื่องการพัฒนาคนอาจารย์ในเชิงระบบ (system approach) ไว้ว่า การเริ่มต้นพัฒนาอาจารย์นั้นควรเริ่มต้นจากการสำรวจความต้องการ (need) เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุด ตัวครู-อาจารย์เองต้องเป็นผู้ที่ต้องการและตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง อาจเกิดขึ้นโดยการอ่านตำรา ข้อมูล ผลงานวิจัยต่างๆ หรือมาจากนโยบายของผู้บริหารในฐานะผู้บริหารต้องหาวิธีการที่ทำให้ครู-อาจารย์ทุกคนสนใจต่อการพัฒนาตนเอง เนื่องจากทุกสถาบันยังมีครู-อาจารย์ที่ขาดความกระตือรือร้นที่จะปรับปรุงตนเองหรือยึดมั่นอยู่กับวิธีการและความคิดเดิม ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเจตคติของอาจารย์เหล่านี้ด้วย ผู้วิจัยจึงได้สำรวจความต้องการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ตามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ใหม่ ในครั้งนี้ พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิและอาจารย์ใหม่มีความเห็นที่สอดคล้องกันนั่นคือ ควรมีทั้งการจัดให้ฝึกอบรม การส่งให้ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนาในเนื้อหาด้วยวิธีการต่างๆ ดังที่ Nadler, L.C. (1980). ได้แบ่งกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรได้เป็น 3 กลุ่ม ซึ่งสามารถนำมาใช้สำหรับการพัฒนาสมรรถนะอาจารย์พยาบาลได้ คือ การฝึกอบรม (Training) มีจุดเน้นอยู่ที่งาน มุ่งให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ หรือให้ทำงานที่ต้องใช้ความรู้สามารถหรือทำงานที่ยากมากขึ้น จึงต้องมีการจัดอบรมขึ้น เพื่อที่หลังฝึกอบรมแล้ว บุคลากรจะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที การศึกษา (Education) การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น และการพัฒนา (Development) จุดเน้นของการพัฒนาอยู่ที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามความต้องการขององค์กร มีการจัดโปรแกรมการเรียนรู้และประสบการณ์ที่จะพัฒนาบุคลากรให้มีความพร้อมที่จะปฏิบัติงานในองค์การเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงขององค์กรได้

2. ผลการสร้างรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เกิดขึ้นมาจากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก แล้วใช้ทฤษฎีการพัฒนามนุษย์เชิงระบบในการจัดทำรูปแบบนี้

โดยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข มี 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปัจจัยนำเข้า (Input) ซึ่งได้แก่ อาจารย์ใหม่ ซึ่งเป็นผู้ที่สำคัญที่สุดในกระบวนการพัฒนา เนื่องจากความต้องการพัฒนา (need) เป็นขั้นตอนสำคัญที่สุด ในการพัฒนาอาจารย์ ตัวอาจารย์เองต้องเป็นผู้ที่ต้องการและตระหนักถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลง อาจเกิดขึ้นโดยการอ่านตำรา ข้อมูล ผลงานวิจัยต่างๆ หรือมาจากนโยบายของผู้บริหารในฐานะผู้บริหารต้องหาวิธีการที่ทำให้อาจารย์ทุกคนสนใจต่อการพัฒนาตนเอง 2) ปัจจัยกระบวนการ (Process) ประกอบด้วยวิธีการต่างๆ ได้แก่ การฝึกอบรม (Training) การศึกษา (Education) และการพัฒนา (Development) ดังที่ Nadler & Nadler (1989) ได้แบ่งกิจกรรมการพัฒนาสมรรถนะของบุคลากรเป็น 3 กลุ่ม นั่นคือ การฝึกอบรม ซึ่งมีจุดเน้นอยู่ที่งาน มุ่งให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานในตำแหน่งนั้นๆ ได้ หรือให้ทำงานที่ต้องใช้ความรู้ความสามารถหรือทำงานที่ยากมากขึ้น จึงต้องมีการจัดอบรมขึ้น เพื่อที่หลังฝึกอบรมแล้ว บุคลากรจะสามารถนำความรู้ไปใช้ได้ทันที ซึ่งในรูปแบบที่สร้างขึ้นนี้ได้เสนอการฝึกอบรมไว้ อาทิเช่น การส่งอาจารย์ใหม่ไปฝึกอบรมหลักสูตรครูคลินิกหรือการจัดการเรียนการสอนทางการพยาบาล การจัดอบรมการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกที่ทางวิทยาลัยต้นสังกัดเป็นผู้จัดเองโดยเน้นการฝึกสอนในสถานการณ์จริง และมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับทักษะการสอนต่างๆ ในการสอนภาคปฏิบัติ และการพัฒนาคุณลักษณะของอาจารย์พยาบาล เช่น บุคลิกภาพ ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง และแรงจูงใจต่อการสอนภาคปฏิบัติด้วย รวมถึงการส่งอาจารย์ใหม่ไปอบรมการพยาบาลเฉพาะทางอีกด้วย ในส่วนของการศึกษา รูปแบบนี้ได้เสนอให้ส่งอาจารย์ใหม่ไปศึกษาต่อสาขาการพยาบาลในระดับที่สูงขึ้น เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะด้านความรู้ ส่วนการพัฒนาเริ่มต้นด้วยการปฐมนิเทศอาจารย์ใหม่ตั้งแต่แรกเข้า จัดให้มีอาจารย์พี่เลี้ยงในการปฏิบัติงานรวมถึงการสอนภาคปฏิบัติในคลินิก และจัดให้อาจารย์ใหม่ได้ฝึกปฏิบัติงานในบทบาทพยาบาลวิชาชีพเพื่อเพิ่มประสบการณ์ทางการพยาบาลอีกด้วย 3) ปัจจัยผลผลิต (Output) กล่าวถึงสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่อันเป็นผลจากปัจจัยกระบวนการนั่นเอง เช่น สมรรถนะด้านความรู้ในสาขาการพยาบาล ด้านทักษะการวางแผนการสอนภาคปฏิบัติ ทักษะการวัดและประเมินผล และด้านคุณลักษณะ บุคลิกภาพ การแต่งกาย การพูด เป็นต้น และ 4) ข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำไปพิจารณาในส่วนของปัจจัยกระบวนการและปัจจัยนำเข้าต่อไป

รูปแบบนี้เป็นไปตามทฤษฎีระบบ ซึ่งประกอบไปด้วย สิ่งที่ป้อนเข้าไปหรือปัจจัยนำเข้า (Input) หมายถึง ปัจจัยต่างๆ และองค์ประกอบแรกที่จะนำไปสู่การดำเนินงานของระบบ โดยรวมไปถึงสภาพแวดล้อมต่างๆ อันเป็นที่ต้องการของระบบนั้นด้วย ในระบบการศึกษาตัวป้อนเข้าไป เช่น ครู อาจารย์ นักเรียน เป็นต้น ปัจจัยกระบวนการ (Process) เป็นองค์ประกอบที่สองของระบบ หมายถึง วิธีการต่างๆ ที่จะนำไปสู่ผลงานหรือผลผลิตของระบบ และในระบบการศึกษา ได้แก่ วิธีการพัฒนาต่างๆ เป็นต้น ผลงาน (Output) หรือผลผลิต (Product) ซึ่งเป็นองค์ประกอบสุดท้ายของระบบ หมายถึง ความสำเร็จในลักษณะต่างๆ ที่มีประสิทธิภาพหรือประสิทธิผล ในระบบการศึกษา สมรรถนะของครู เป็นต้น ทั้ง 3 องค์ประกอบ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ขาดสิ่งใดไม่ได้ นอกจากนั้นทั้ง 3 องค์ประกอบยังมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงานขององค์การด้วย ในขณะที่องค์การต้องดำเนินกิจกรรมนั้น สิ่งที่จะช่วยให้องค์การสามารถตรวจสอบ ว่ากิจกรรมต่างๆ นั้นบรรลุวัตถุประสงค์หรือไม่ มีส่วนใดที่ต้องแก้ไขปรับปรุง จึงต้องอาศัยข้อมูลป้อนกลับ (Feedback) ซึ่งจะช่วยให้องค์การสามารถปรับปรุง ตัวป้อน (Input) กระบวนการ (Process) (อำนาจ ธีระวนิช, 2553)

จากรูปแบบนี้ประเด็นการพัฒนาที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอมากที่สุดซึ่งนับเป็นจุดเด่นของรูปแบบนี้ คือ การจัดอบรมการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกที่ทางวิทยาลัยต้นสังกัดเป็นผู้จัด เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของ อาจารย์พยาบาล นอกจากอบรมเกี่ยวกับทักษะการสอนแล้วยังเน้นเรื่องการพัฒนาบุคลิกภาพทางด้านต่างๆ เพื่อให้เหมาะสมกับบทบาทของการเป็นอาจารย์พยาบาลที่ดีอีกด้วย ซึ่งจากการศึกษาเบื้องต้นจากวิทยาลัย พยาบาลในเขตภาคเหนือ สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก ยังไม่พบวิธีการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติ ในคลินิกด้านคุณลักษณะส่วนบุคคลสำหรับอาจารย์ใหม่ที่เฉพาะเจาะจง

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ และอาจารย์ใหม่ มีความเห็นว่ารูปแบบที่ได้สร้างนี้เป็นประโยชน์และมีความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มาจาก ความต้องการของผู้เกี่ยวข้องด้านการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกและตัวอาจารย์ใหม่เอง แล้วนำมาจัดทำเป็นรูปแบบและใช้ปัจจัยกระบวนการที่วิทยาลัยส่วนใหญ่ได้จัดทำอยู่แล้วแต่อาจมีความแตกต่างกันบ้างในเรื่องของลำดับขั้นและระยะเวลา รวมถึงไม่มีแนวทางที่ชัดเจนและเป็นไปในทางเดียวกัน จากการ ประเมินครั้งนี้ผู้ประเมินส่วนใหญ่เป็นผู้บริหาร ซึ่งมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนา สมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกสำหรับอาจารย์ใหม่ของแต่ละสถาบัน ดังนั้นการนำรูปแบบที่สร้าง และพัฒนาขึ้นนี้ไปใช้ จึงมีประโยชน์และมีความเป็นไปได้สูง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ควรกำหนดนโยบายส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ พยาบาลที่ชัดเจน

1.2 สถานศึกษาควรกำหนดกระบวนการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ พยาบาลที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม และมีความต่อเนื่องสม่ำเสมอ

1.3 สถานศึกษาควรสร้างเครือข่ายการพัฒนาสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ พยาบาล เพื่อร่วมมือกันในการพัฒนาอาจารย์ให้เกิดสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกที่ดีและเป็นไป ในทางเดียวกัน อันจะส่งผลให้เกิดอาจารย์ที่มีสมรรถนะสูงในการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อสมรรถนะการสอนภาคปฏิบัติในคลินิกของอาจารย์ใหม่ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุขในแต่ละด้าน

2.2 ควรมีการสร้างและพัฒนารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะการสอนในชั้นเรียนสำหรับอาจารย์ใหม่ด้วย เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนการสอนภาคทฤษฎีที่มีประสิทธิภาพต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ปีนนเรศ กาศอุดม. (2551). การพัฒนารูปแบบการสร้างความรู้จากการปฏิบัติของอาจารย์พยาบาล สังกัด
กระทรวงสาธารณสุข. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาและการพัฒนา
สังคม มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- มณฑาทิพย์ ไชยศักดิ์. (2557). ระเบียบวิธีการสอนการพยาบาลในคลินิก. นนทบุรี: โครงการสวัสดีการวิชาการ
สถาบันพระบรมราชชนก.
- อำนาจ ธีระวนิช. (2553). การจัดการยุคใหม่ = Modern management. ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ: พิมพ์ลักษณ์.
- Krejcie, R. V. & Morgan, D. W. (1970). Determining Sample Size for Research Activities.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), pp. 607-610.
- Nadler, L.C. (1980). **Corporate Human Resource Development**. New York: American Society
for Training and Development.
- Nadler, L. & Nadler, Z. (1990). **The Handbook of Human Resources Development** (2nd ed).
New York: John Wiley & Sons Inc.
- National League for nursing. (2006). **Core Competencies for Nurse Educator**. (ออนไลน์).
สืบค้นจาก <http://www.nln.org/profdev/corecompletter.htm> (21 มีนาคม 2557)